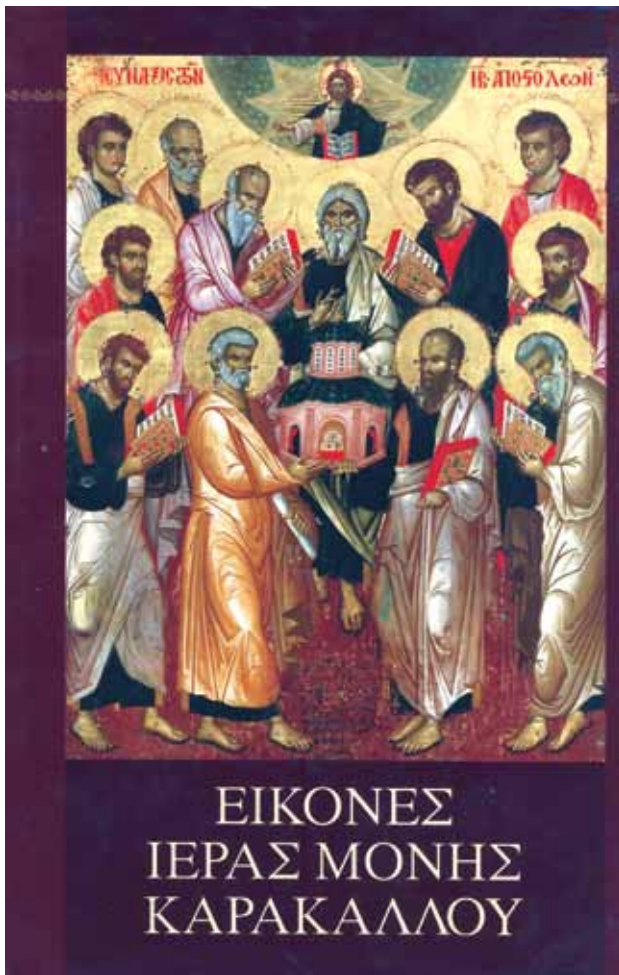

Приказ

ΕΙΚΟΝΕΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΚΑΡΑΚΑΛΛΟΥ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΕΥΘΥΜΙΟΣ Ν. ΤΖΙΓΑΡΙΔΑΣ

ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ 2011

- стр. 549; текст, забелешки;
 библиографија;
 индекс; резиме.
 - колор фотографии, 233

Последните децении видни се настојувањата на светогорските манастири за презентирање и промовирање на своето големо уметничко наследство, собирано и напластувано изминатие 1000 години преку систематско проучување и монографско објавување.

Истовремено, трезорите на светогорските манастири се отворија и нивните непроценливи вредности, икони, минијатури, ракописи, богослужбени предмети, се претставија на повеќе изложби во големите светски музеи (Солун, Лондон, Њујорк), пропратени со волуменозни каталози и учени коментари на угледни светски византолози.

Истовремено, се објавија неколку извонредни монографии за светогорските манастири, монографија за манастирот Ватопед, Хиландар, Зограф, монографи за фрескоживописот на Протатон, Ваатопед, Григоријат, Ставреникита, Донисијат, како и претставување на иконите на манастирите Ватопед, Хиландар, Пантократор.

Во низата на овие вредни изданија како најнова публикација се приклучува и монографијата за иконите на манастирот Каракалу.

Монографијата за иконите на манастирот Каракалу е плод на повеќегодишни научни истражувања на повеќе автори, афирмирани во своите научни

средини и добри познавачи на уметноста на светогорските манастири.

Под непосредно раководство на проф. Ефтимииј Н. Тсигаридас, како главен уредник, тие пружија студийски и учени прилози за одделни хронолошки целини на иконописот на Каракалу манастирот. Уредникот на оваа монографија, Евтимииј Н. Тсигаридас, (Εὐθύμιος Ν. Τσιγαρίδας) професорот на Солунскиот универзитет, долгогодишен истражувач и веројатно најдобриот познавач на византиското уметничко наследство на Света Гора Атонска, изминатите години објави неколку значајни монографии за спомениците на Света Гора, Солун и Костур. Меѓу другото тој е автор и на извонредната книга за иконите од манастирот Ватопед. Долгата и немирна историја на манастирот, кој првпат се спомнува во изворите од XI век, неговото рушења и обнови во XIII и XIV век, падови и подеми сè до времето на доцниот среден век, најдобро се отсликува низ сочуваните иконописни дела, фрескоживописот, богата ризница со над 300 манускрипти, 40 пергаментни, десетици повелби и други официјални исправи.

Во книгата се презентирани 152 икони, хронолошки селектирани од XIV до XIX век.

Првото поглавје за историјата на манастирот низ

вековите го обработува еден од најдобрите познавачи на историјата на Света Гора, Критон Хрисоходис. (Κρίτων Χρυσοχοΐδης).

Тој ги следи историските извори и најраните спомнувања на манастирот во XI век, 1018 г. и 1087. За жал, овој најстар период е најенигматичниот бидејќи не дозволува континуирано следење на настаните и историјата на манастирот.

После овој ран период на постоење на манастирот, авторот се задржува на историјата на манастирот во XIII век кога се случуваат и првите драматични настани и рушењето на манастирот од Латинците, како и првата поголема обнова која се случува за времето на Андроник II и Јован V Палелог во XIV век. Тешките и неизвесни времиња на првите векови на османлиската власт, до времето на обновата на манастинасот и неговиот подем во XVI и XVII век, кога се обновува католикот на манастирот помеѓу 1548 – 1563 год., во овој период се градат и кулата и пиргот со манастирските сидини, како и манастирската арсана покрај морето. Главни донатори се влашко-молдавските војводи, посебно војводата Петру Рареш, како и богатите донатори меѓу христијаните во XVIII век, од Тракија и Пропонтида.

Следните три поглавја кои ги издвојуваме како носечки во монографијата, се посветени на најстарите иконописни дела во манастирот и се авторство на Евтимииј Н. Цигаридас (Εὐθύμιος Ν. Τσιγαρίδας).

Второто поглавје е посветено на најстарите икони во манастирот датирани од втората половина на XIV до крајот на XVI век, времето на големата обнова. Најстарата икона во манастирот потекнува од времето на Палеолозите, тоа е икона на Христос Пантократор која авторот, според стилските особености, ја датира во третата четвртина на XIV век. Тоа, всушност, е и единствената икона која потекнува од времето на Палеолозите кога светогорските манастири бележат виден уметнички подем со бројни иконописни дела.

Првите децении и векови под османлиската власт и тешките услови за светогорските манастири се одразуваат и во интензитетот на уметничката активност во манастирот, што условува и многу скромна, незначителна продукција на новоосликани икони. Во книгата од овој период 1424 – 1550/60 се нотирани и објавени три икони: иконата на св. Атанасиј Александриски од втората половина на XV век, Гостољубието Аврамово (Старозаветна Троица), на кои сè уште јасно се видливи особеностите на стилот на Палеолозите, исто така од втората половина на XV век. Иконата со апостолите Петар и Павле, патрони на манастирот, авторот ја датира во првата половина на XVI век, која стилски веќе го најавува времето на

критските зографи и особеностите на нивниот ликовен и стилски израз.

Пред средината на XVI век во манастирот се изведуваат поголеми градежни работи на обнова и реконструкција на католикот, а се гради и кулата-пиргот, како и манастирската арсана. На овој период на обновата на манастирот припаѓаат дваесетина икони, проскинитарни со повеќе икони на Христос, Богородица, св. Никола, како и дваесетте празнични икони.

Иконите од XVI и XVII век, како и иконографските и стилските особености, се под силно влијание на критското сликарство и делото на Теофан, како и неговите продолжувачи, главно атонски зографи кои го следат неговиот сликарски манир.

Поволните историски прилики во XVII век ќе придонесат за економски подем на манастирот и одредени градежни активности, при што се обновува старата трпезарија во 1687 г. која истовремено се живописува, а се сликаат и повеќе икони во манастирот, како и манастирските параклиси и ќелиите на манастирот во Кареја, административното средиште на Света Гора.

Периодот од почетокот на XVIII век сè уште е во знак на подемот на манастирот од претходниот век и се одбележува со една интензивна уметничка активност. Тоа е време кога сликаат фреските во главниот католикот во манастирот, како и други бројни икони кои ги задоволуваат литургиските и култните потреби на манастирот.

Во 1717 г. игуменот Неофит од островот Милос го ангажира јеромонахот Дамаскин од Јанина да го фрескоживописа наосот на католикот. Истиот зограф, Дамаскин од Јанина, слика и дваесет и пет икони за иконостасот во главната црквата, како и седум икони за капелата на Св. Пантелејмон. Освен зографот Дамаскин кон средината на XVIII век, поточно во 1767 г., зографите Козма и Серафим од Јанина го живописуваат и егзонартексот на црквата. Следната, 1768 г., се живописува и гробната црква посветена на Сите Свети. Освен ова во XVIII век во манастирот се живописува капелата на Јован Милостив, како и параклисот на Благовештението.

Посебно поглавје во книгата е посветено на иконописот на Дионисие од Фурна, кого игуменот Неофит го поканува да наслика четири престолни икони за новиот иконостас во католикот, иконите на Христос, Богородица, св. Јован Крстител и Собор на апостолите, како и две престолни икони за иконостасот во параклисот на Јован Милостив. Дионисие од Фурна ќе биде ангажиран и на сликање икони во параклисот на Успение на Пресвета Богородица во манастирската куќа во Кареја. Овдека, во административното средиште на Света Гора, Дионисиј ќе ги наслика Царските двери

и Деизисот со претстави на дванаесетте апостоли на епистилот на иконостасот.

Авторот на текстот, Ефтимиј Н. Цигаридас (Εὐθύμιος Ν. Τσιγαρίδας), со право иконописот на Дионисие од Фурна го има издвоено во посебно поглавје, бидејќи сочуваниите икони без сомнение ги претставуваат најдобрите иконописни остварувања на овој познат светогорски зограф од првите децении на XVIII век, автор на познатиот сликарски прирачник Ерминија.

Поглавјето за иконописот од првата половина и средината на XVIII век е авторство на Ангелики Страти (Αγγελική Στρατή)

Освен иконите на Дионисиј од Фурна, првите децении на XVIII век ги одбележува и иконописот на веќе спомнатиот зограф Дамаскин од Јанина кој, покрај фрескоживописот во католиконот, околу 1717 г. слика уште триесетина икони. Петнаесет икони се за иконостасот во католиконот, дванаесет празнични, царски двери и надиконостасниот крст со Распятие Христово, како и проскинитарната икона на Филоксенијата Аврамова.

Истиот зограф, Дамаскин од Јанина, слика и четири престолни икони за иконостасот во параклисот на Св. Пантелејмон, како и иконата на св. Јован Милостив за иконостасот на истоимениот параклис.

Кон средината на XVIII век авторот ги датира царските двери со претстави на Благовести и пророците, како и поединични претстави на пророци сликани за иконостасот во параклисот на Варлам и Јоасаф.

Иконите од втората половина на XVIII век во монографијата се проучени и претставени од Параскеви Х. Пападимитриу (Παράσκευή Χ. Παπαδημητρίου) и Александра Трифонова (Alexandra Trifonova).

Од овој период во книгата се објавени 38 икони, најмногу сликани за манастирските параклиси.

Повеќето од нив се потпишани и точно датирани, а најголем број се дела на зографот Митрофан од Хиос кој во манастирот работи од 1769 до 1776 г. Четири икони се дело на познатите зографи од Корча, браќата Константин и Атанас Зографи.

Една посебна целина од десетина икони насликани во 1776 г. авторот на ова поглавје (А. Трифонова) ги припишува на локални атонски зографи. Авторот Г. Фустерис (Γεώργιος Φουστέρης) ги објавува иконите од почетокот на XIX век кои во севкупниот иконописен фонд се издвојуваат како значајна целина. Г. Фустерис издвојува повеќе икони на зографи од Галатиста и Карпенсјанис. Овие зографи, пред сè Венјамин и Макариј од Галатиста, како и Дамаскин од Карпенсис, се подвижници-монаси во манастирската ќелија во Кареја и освен за својот матичен манастир во првите децении од XIX век, ќе сликаат и повеќе икони за други атонски манастири.

Книгата за иконите на манастирот Каракалу, по својот визуелен формат, техничкото и графичкото обликување, го задржува високото ниво на претходните изданија на светогорските манастири. Текстуалниот дел со описите на иконите е концизен и јасно срочен, без долги и непотребни описи кои би ја оптоварувале наративноста на излагањето.

Илустративниот дел е беспрекорен со извонредни фотографии кои го надополнува севкупниот впечаток на оваа монографија.

Веруваме дека во наредниот период ќе се објави и фрескоживописот во католиконот и параклисите, како и манастирските ќелии во Кареја, со што би се заокружила една целина за уметничките вредности на манастирот.

Сашио Цветковски

